

**Державна служба України з надзвичайних ситуацій
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ**

Кафедра «Пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**з організації практичних занять із здобувачами вищої освіти
з підготовки за освітнім ступенем “бакалавр” з навчальної дисципліни
"Організація аварійно-рятувальних робіт " за спеціальністю 261 «Пожежна
безпека» спеціалізація «Автоматичні системи пожежної та техногенної
безпеки»**

Харків-2017 р.

Методичні вказівки призначені для здобувачів вищої освіти, в яких викладені рекомендації щодо освоєння навчальної дисципліни «Організація аварійно-рятувальних робіт» для забезпечення якісного детального розгляду окремих теоретичних положень навчальної дисципліни підготовки здобувача.

Практичне заняття є однією з основних форм організації освітнього процесу, який здійснюється здобувачем з метою оволодіння навчальним матеріалом в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Практичні заняття з дисципліни «Організація аварійно-рятувальних робіт» проводяться в аудиторіях або в навчальних лабораторіях, оснащених необхідними технічними засобами навчання, обчислювальною технікою; на навчальних полігонах; тренувальних комплексах та реальних об'єктах тощо. Відповідно до робочої програми дисципліни «Організація аварійно-рятувальних робіт» на практичні заняття здобувачам виділяється 48 години. Протягом цього часу із здобувачами вищої освіти практичні заняття будуть проводитись з наступних етапів:

- організаційного – ознайомлення з темою та планом заняття;
- підготовки здобувачів до виконання роботи;
- самостійного виконання здобувачами завдань;
- завершального етапу – аналізу роботи здобувачів, підведення підсумків, захисту практичної роботи чи домашнього завершення практичної роботи, видачі завдання для самостійної роботи. Контроль за роботою здобувачів вищої освіти на практичних заняттях здійснює викладач, який проводить практичні заняття.

Після закінчення вивчення курсу з дисципліни «Організація аварійно-рятувальних робіт» здобувачі вищої освіти складають диференційний залік. Оцінка формується за накопичувальним принципом і складається з результатів роботи здобувача на практичних заняттях та оцінок поточного контролю.

МОДУЛЬ 1. РОЗВІДКА ЗОНИ НС. ТРАНСПОРТУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ.

Тема 1.2. Розвідка в зоні НС.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 1.2., ПЗ. 1.: Проведення розвідки в зоні НС.

Мета: 1. Вивчення особливостей та методів проведення розвідки в зоні НС.

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: ноші, обладнання.

Література:

1. Аветисян В.Г. «Організація аварійно-рятувальних робіт на зруйнованих будівлях» стор. 16 – 25.
2. Каммеррер Ю.Ю., Харкевич А.Є. «Аварійні роботи в осередках ураження» стор. 8-14.
3. Міхно Є.П. «Ліквідація наслідків аварій та стихійних лих» стор. 163-172.

План проведення практичного заняття:

1. Задачі та види розвідки;
2. Методи розшуку постраждалих;
3. Дії рятувальників після знаходження постраждалого;
4. Основні правила проникнення в завал;
5. Правила визволення постраждалого.

Тема 1.3. Транспортування постраждалих.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 1.3., ПЗ. 1.: Підготовка постраждалого до транспортування.

Мета: 1. Вивчення способів підготовки потерпілого до проведення транспортування.

Час: 2 годин.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: рятувальні мотузки, спускові пристрої, карабіни, медичні ноші, волочильний короб.

Література:

1. Аветисян В.Г. «Організація аварійно-рятувальних робіт на зруйнованих будівлях»
2. Каммеррер Ю.Ю., Харкевич А.Є. «Аварійні роботи в осередках ураження»
3. Методичний посібник проведення рятувальних робіт ФРН, 1987 р.,
4. Підручник. Основи Пожежної справи, США, 1992 р.

План проведення практичного заняття:

1. Штатні засоби транспортування. Медичні ноші. Спускні пристрої ("вісімка", "лепесток"). Транспортно – рятувальна система.
2. Виготовлення підручних засобів транспортування. Виготовлення носилок з двох палок та курток.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 1.3., ПЗ. 2.: Транспортування по горизонтальній поверхні.

Мета: 1. Вивчення способів транспортування постраждалих.

Час: 2 годин.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: Рятувальні мотузки, спускові пристрої, карабіни, медичні ноші.

Література:

1. Аветисян В.Г. «Організація аварійно-рятувальних робіт на зруйнованих будівлях»
2. Каммеррер Ю.Ю., Харкевич А.Є. «Аварійні роботи в осередках ураження»
3. Методичний посібник проведення рятувальних робіт ФРН, 1987 р.,
4. Підручник. Основи Пожежної справи, США, 1992 р.

План проведення практичного заняття:

1. Вивчення засобів транспортування. Способи укладення постраждалого на медичні ноші. Застосування драбини палки.
2. Вивчення способів транспортування. Транспортування на руках. Транспортування в стиснутих умовах.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 1.3., ПЗ. 3.: Транспортування постраждалих.

Мета: 1. Вивчення способів транспортування постраждалих.

Час: 2 годин.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: Рятувальні мотузки, спускові пристрої, карабіни, медичні ноші.

Література:

1. Аветисян В.Г. «Організація аварійно-рятувальних робіт на зруйнованих будівлях»
2. Каммеррер Ю.Ю., Харкевич А.Є. «Аварійні роботи в осередках ураження»
3. Методичний посібник проведення рятувальних робіт ФРН, 1987 р.,
4. Підручник. Основи Пожежної справи, США, 1992 р.

План проведення практичного заняття:

1. Вивчення засобів транспортування. Способи укладення постраждалого на медичні ноші. Застосування драбини палки.
2. Вивчення способів транспортування. Транспортування на руках. Транспортування в стиснутих умовах.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 1.3., ПЗ. 4.: Транспортування постраждалих через перешкоди за допомогою переправи.

Мета: 1. Вивчення способу евакуації постраждалих за допомогою переправ.

Час: 4 годин.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: Рятувальні мотузки, карабіни, медичні ноші, бойовий одяг.

Література:

1. Аветисян В.Г. «Організація аварійно-рятувальних робіт на зруйнованих будівлях»
2. Каммеррер Ю.Ю., Харкевич А.Є. «Аварійні роботи в осередках ураження»
3. Шойгу С.К. „Підручник рятувальника” стор. 170-182.

План проведення практичного заняття:

1. Вивчення способів виготовлення переправи.
2. Виконання вправи в комплексі.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 1.3., ПЗ. 5.: Транспортування постраждалих за допомогою переправи (підсумкове заняття).

Мета: 1. Вивчення способу евакуації постраждалих за допомогою переправ.

Час: 4 годин.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон, завал.

Матеріальне забезпечення: Рятувальні мотузки, карабіни, медичні ноші, бойовий одяг.

Література:

1. Аветисян В.Г. «Організація аварійно-рятувальних робіт на зруйнованих будівлях»
2. Каммеррер Ю.Ю., Харкевич А.Є. «Аварійні роботи в осередках ураження»
3. Шойгу С.К. „Підручник рятувальника” стор. 170-182.

План проведення практичного заняття:

1. Вивчення способів виготовлення переправи.
2. Виконання вправи в комплексі.

МОДУЛЬ 2. ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ПРОВЕДЕННЯ АРР.

Тема. 2.1. Технічні засоби проведення АРР.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 2.1., ПЗ. 1.: Технічні засоби проведення АРР.

Мета: Привити навички роботи з рятувальним інструментом

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальна аудиторія,.

Матеріальне забезпечення: ІРАР, пневмопідіймач, гідравлічний інструмент.

Література:

1. Технічна документація до ручного, гідравлічного та пневматичного інструменту.

План проведення практичного заняття:

1. Вивчення устрою та роботи ІРАР.
2. Вивчення устрою та порядку роботи гідравлічного аварійно – рятувального інструменту.
3. Вивчення устрою та роботи пневматичного аварійно – рятувального інструменту.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 2.1., ПЗ. 2.: Робота з ручним аварійно-рятувальним інструментом.

Мета: Привити навички роботи з ручним аварійно-рятувальним інструментом

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: Інструмент ручний аварійно - рятувальний ІРАР.

Література:

1. Аветисян В.Г., Хянікяйнен О.І. “Прийоми роботи з аварійно – рятувальним інструментом”

План проведення практичного заняття:

1. Устрій та призначення багатоцільової головки ІРАР. Устрій та призначення викривача. Устрій та призначення рятувально–транспортного поясу
2. Робота з рятувально–транспортним поясом.
3. Робота з ІРАР

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 2.1., ПЗ. 3.: Робота з гідравлічним та пневматичним аварійно-рятувальним інструментом.

Мета: Привити навички роботи з гідравлічним та пневматичним аварійно-рятувальним інструментом

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: пневмопідіймач, гідравлічний інструмент.

Література:

1. Технічна документація до гідравлічного та пневматичного інструменту

План проведення практичного заняття:

1. Загальний устрій та призначення гідравлічного інструменту. Устрій та призначення пневматичного інструменту.
2. Робота з гідравлічним інструментом. Робота з пневматичним інструментом.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 2.1., ПЗ. 5.: Технічні засоби проведення АРР (підсумкове заняття).

Мета: Привити навички роботи з рятувальним інструментом

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: ІРАР, пневмопідіймач, гідравлічний інструмент.

Література:

1. Аветисян В.Г., Хяннікяйнен О.І. “Прийоми роботи з аварійно – рятувальним інструментом”
2. Технічна документація до гідравлічного та пневматичного інструменту

План проведення практичного заняття:

1. Робота з ручним інструментом.
2. Робота з гідравлічним інструментом.
3. Робота з пневматичним інструментом.

МОДУЛЬ 3. ОАРР ПРИ РУЙНУВАННІ БУДИНКІВ.

Тема. 3.1. Організація аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будинків.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 3.1., ПЗ. 1.: Організація пошуково-рятувальних робіт на зруйнованих будинках (початковий період).

Мета: Привити навички розшуку постраждалих візуальним методом

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: медичні ноші, бойовий одяг та спорядження.

Література:

1. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Організація розшуку постраждалих візуальним методом:
2. Підготовка бойового розрахунку до дій.
3. Організація розвідки.
4. Оцінка обстановки.
5. Прийняття рішення.
6. Постановка задач підрозділу.
7. Транспортування постраждалих.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 3.1., ПЗ. 2.: Деблокування постраждалих з під завалу.

Мета: Привити навички розшуку та деблокуванню постраждалих

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: : медичні ноші, медичне обладнання, гідравлічний та пневматичний інструмент, бойовий одяг та спорядження.

Література:

1. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Організація розшуку постраждалих візуальним методом:
2. Підготовка бойового розрахунку до дій.
3. Організація розвідки.
4. Оцінка обстановки.
5. Прийняття рішення.
6. Постановка задач підрозділу.
7. Транспортування постраждалих.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 3.1., ПЗ. 3.: Способи вилучення постраждалих з глибини завалу.

Мета: Вивчення способів вилучення постраждалих з глибини завалу.

Час: 4 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: : медичні ноші, медичне обладнання, бойовий одяг та спорядження.

Література:

1. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Підготовка оперативного розрахунку до дій.
2. Організація розвідки.
3. Оцінка обстановки.
4. Прийняття рішення.
5. Постановка задач підрозділам.
6. Проникнення в завал.
7. Надання невідкладної допомоги постраждалим. Визволення постраждалих з під уламків.
8. Транспортування постраждалих

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 3.1., ПЗ.4.: Організація аварійно-рятувальних робіт на зруйнованих будинках (підсумкове заняття)".

Мета: Привити навички розшуку та деблокуванню постраждалих.

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: : медичні ноші, медичне обладнання, гідравлічний та пневматичний інструмент, бойовий одяг та спорядження.

Література:

1.Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Підготовка оперативного розрахунку до дій.
2. Організація розвідки.
3. Оцінка обстановки.
4. Прийняття рішення.
5. Постановка задач підрозділам.
6. Проникнення в завал.
7. Надання невідкладної допомоги постраждалим.
8. Визволення постраждалих з під уламків.
9. Транспортування постраждалих

МОДУЛЬ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ ПРИ ДТП.

Тема 4.1. Організація аварійно-рятувальних робіт на автомобільному транспорті.

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 4.1., ПЗ. 1.: Прийоми фіксації автомобілів (на колесах, на боці, на даху).

Мета: Привити навички укріпленню автомобілів та деблокування людей з пошкоджених автомобілів

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: автомобілі, гідравлічний АРІ, підпорки.

Література:

1. Аветисян В.Г., Куліш Ю.О. „ Організація аварійно-рятувальних робіт при дорожньо-транспортних пригодах”
2. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Концепція проведення рятувальних робіт: принцип “Ключова фігура”; принцип комплексної безпеки (безпека зони “НС”, безпека потерпілого, безпека дій рятувальників).
2. Розвідка зони “НС”: мета та задачі розвідки зони “НС”; склад та обов’язки групи розвідки (командир, медик, технік)
3. Стабілізація: Медичного стану постраждалого. Автомобіля.
4. Вилучення постраждалого

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 4.1., ПЗ. 2.: Методика визволення простору навколо постраждалого.

Мета: Привити навички визволення простору навколо постраждалого

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: автомобілі, гідравлічний АРІ, підпорки.

Література:

1. Аветисян В.Г., Куліш Ю.О. „ Організація аварійно-рятувальних робіт при дорожньо-транспортних пригодах”
2. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Концепція проведення рятувальних робіт: принцип “Ключова фігура”; принцип комплексної безпеки (безпека зони “НС”, безпека потерпілого, безпека дій рятувальників).
2. Розвідка зони “НС”: мета та задачі розвідки зони “НС”; склад та обов’язки групи розвідки (командир, медик, технік)
3. Стабілізація: Медичного стану постраждалого. Автомобіля.
4. Вилучення постраждалого

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 4.1., ПЗ. 3.: Способи деблокування постраждалих з пошкоджених автомобілів.

Мета: Привити навички укріпленню автомобілів та деблокування людей з пошкоджених автомобілів

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: автомобілі, гідравлічний АРІ, підпорки, медичні ноші, медичне обладнання.

Література:

1. Аветисян В.Г., Куліш Ю.О. „ Організація аварійно-рятувальних робіт при дорожньо-транспортних пригодах”
2. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Концепція проведення рятувальних робіт: принцип “Ключова фігура”; принцип комплексної безпеки (безпека зони “НС”, безпека потерпілого, безпека дій рятувальників).
2. Розвідка зони “НС”: мета та задачі розвідки зони “НС”; склад та обов’язки групи розвідки (командир, медик, технік)
3. Стабілізація: Медичного стану постраждалого. Автомобіля.
4. Вилучення постраждалого

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 4.1., ПЗ. 4.: Проведення рятувальних робіт при ДТП.

Мета: Привити навички укріпленню автомобілів та деблокування людей з пошкоджених автомобілів

Час: 4 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: навчальний полігон.

Матеріальне забезпечення: автомобілі, гідравлічний АРІ, підпорки, медичні ноші, медичне обладнання.

Література:

1. Аветисян В.Г., Куліш Ю.О. „ Організація аварійно-рятувальних робіт при дорожньо-транспортних пригодах”
2. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Концепція проведення рятувальних робіт: принцип “Ключова фігура”; принцип комплексної безпеки (безпека зони “НС”, безпека потерпілого, безпека дій рятувальників).
2. Розвідка зони “НС”: мета та задачі розвідки зони “НС”; склад та обов’язки групи розвідки (командир, медик, технік)
3. Стабілізація: Медичного стану постраждалого. Автомобіля.
4. Вилучення постраждалого

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 4.1., ПЗ. 5.: Організація рятувальних робіт при ДТП.

Мета: Привити навички укріпленню автомобілів та деблокування людей з пошкоджених автомобілів

Час: 4 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: комп'ютерний клас.

Матеріальне забезпечення: ПК.

Література:

1. Аветісян В.Г., Куліш Ю.О. „ Організація аварійно-рятувальних робіт при дорожньо-транспортних пригодах”
2. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветісян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Концепція проведення рятувальних робіт: принцип “Ключова фігура”; принцип комплексної безпеки (безпека зони “НС”, безпека потерпілого, безпека дій рятувальників).
2. Розвідка зони “НС”: мета та задачі розвідки зони “НС”; склад та обов’язки групи розвідки (командир, медик, технік)
3. Стабілізація: Медичного стану постраждалого. Автомобіля.
4. Вилучення постраждалого

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ
Тема 4.1., ПЗ. 6.: Загальне підсумкове заняття за семестр.

Мета: Закріпити теоретичні знання отримані курсантами за семестр

Час: 2 години.

Метод проведення: практичне заняття.

Місце проведення: комп'ютерний клас.

Матеріальне забезпечення: навчальна аудиторія.

Література:

1. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Підручник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 400 с.

План проведення практичного заняття:

1. Підготовка до заліку

ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Кодекс цивільного захисту України.
2. Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Наказ МНС №575 від 13.03.2012.
3. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України. Наказ МНС України 07.05.2007 р. № 312.
4. Рятувальні роботи при надзвичайних ситуаціях. Частина 1: Навчальний посібник / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Тригуб В.В., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І. – К: Основа, 2006. – 360 с.
5. Аветисян В.Г., Бондар В.В., Куліш Ю.О., Тригуб В.В. Організація аварійно-рятувальних робіт: Текст лекцій. – Харків : УЦЗУ, 2007. - 140 с. (ел. бібл.)
6. Аветисян В.Г., Бондар В.В., Куліш Ю.О., Тригуб В.В. Організація аварійно-спасательних работ: Текст лекцій – Харків : УГЗУ, 2009 . – 150 с. (ел. бібл.)
7. Меринов И.В., Смолянинов В.В. Справочник водолаза - Ленинград Судостроение 1990г.
8. НАПБ 07.009-92 Типова організаційно-штатна структура і таблиць належності матеріальних засобів зведених загонів протипожежної служби.
9. Аветисян В.Г., Дерев'янка І.Г., Тригуб В.В. Прогнозування та ліквідація наслідків вибуху на відкритих технологічних установах : Методичні вказівки по виконанню контрольної роботи з організації аварійно-рятувальних робіт. - Харків : УЦЗУ, 2008 . – 48 с. (ел. бібл.)
10. Аветисян В.Г., Бондар В.В., Куліш Ю.О., Тригуб В.В. Організація аварійно-рятувальних робіт. Методичні вказівки до виконання контрольної роботи «Ліквідація наслідків аварії з небезпечними вантажами». – Харків : НУЦЗУ, 2012 . – 44 с. (ел. бібл.)
11. Аветисян В.Г., Тригуб В.В. Організація аварійно-рятувальних робіт : Ліквідація наслідків хімічної аварії силами зведеного загону: Методичні вказівки по виконанню контрольної роботи. - Харків : НУЦЗУ, 2010 . – 46 с. (ел. бібл.)

Допоміжна

1. В.Г. Аветисян, Ю.О. Куліш. Організація аварійно-рятувальних робіт при дорожньо-транспортних аваріях. Практичний посібник. – Харків.: АЦЗУ МНС України, 2004. – 44 с.
2. Ю.М. Сенчихін, С.В. Кулаков. Організація аварійно-рятувальних робіт на воді. Практичний посібник. – Харків.: АЦЗУ МНС України, 2004. –

63 с.

3. Г. Лучанский. Библиотека экстремальных ситуаций (справочно-методический сборник №15). – М.: Аэрогеоглогия, 1999 – 94 с.

4. Основы безопасности жизнедеятельности и первой медицинской помощи, Учеб. пособ., Под общ. ред.: Р.И. Айзмана, С.Г. Кривошекова, И.В. Омельченко . - 2-е изд., испр. и доп. . - Новосибирск : Сиб. унив. изд-во, 2004 . - 396 с.

5. Братков А.А., Хапалов Е.А., Овчинников В.В. Научно-методические основы организации и технологии ведения аварийно-спасательных работ при землетрясениях. Научно-технический отчет. - М.: ВНИИ ГОЧС, 1993. - 305с.

6. Учебник спасателя, Под общ. ред. Ю.Л. Воробьева . - 2-е изд., перераб. и доп. . - Краснодар : Сов. Кубань, 2002 . - 528 с.